

sent – ca. 1645–1715 – til at have nogen indlysende forbindelse med den 'lille istid' og den produktivitetstilbagegang, der kan konstateres mange steder i europæisk landbrug fra sidste trediedel af 1500-tallet.

E. Ladewig Petersen

Carlo M. Cipolla: Faith, Reason and the Plague: A Tuscan Story of the Seventeenth Century. Brighton (Sussex), Harvester Press 1979. xi+113 s., ill. £ 8.50.

Pestepidemieme omkring 1630 havde almeneuropæisk omfang; i modsætning til 1590'ernes 'hvide død' fulgte den nu i hærenes spor. Den nåede vore breddegrader 1629 og omtrent samtidig – ved åbningen af krigen om Mantua – Norditalien. De seneste års forskning har da også netop meget bredt gjort forsøg på at fastslå epidemiernes vandringer og på at skabe mere præcise diagnoser. Der kan i denne forbindelse henvises til B. Benasars grundige *Recherches sur les grandes épidémies dans le Nord de l'Espagne à la fin du XVIIe siècle* (Paris 1967). På samme måde har J. N. Biraben med værket *Les hommes et la peste en France et dans les pays européens et méditerranéens* (Paris & Haag 1975–77) netop forsøgt at kortlægge epidemiernes omfang og vandringer; værket er et pionérarbejde, men blot næppe udtømmende, dels på grund af sprogbarrierer, dels fordi den litteratur, et sådant syntesearbejde skulde hvile på, endnu er meget utilstrækkelig. Endelig bør det nævnes, at den amerikanske historiker A. B. Appleby har rejst diskussionen om sammenhængene mellem sult og sygdom (jf. HT 80, s. 249).

Den italiensk-amerikanske historiker, Carlo M. Cipollas indfaldsvinkel er en anden. Medens han i bogen *Public Health and the Medical Profession in the Renaissance* (Cambr. 1976) beskæftigede sig med organisationen af lægevæsen og offentlige sundhedskommissioner i Italien, analyserede han i *Christofano and the Plague. A study in the history of Public Health in the age of Galileo* (London 1973) forløbet og omfanget af epidemieme 1629–32 i Toscana, én af 1600-tallets mest katastrofale. Hans seneste bog beskæftiger sig med samme emnekreds og situation, men anskuet fra en ny synsvinkel: Sammenstødet mellem de florentinske sundhedsmyndigheders kamp for at inddæmme og isolere pestangrebet ved karantæneforanstaltninger overfor kirkens traditionelle – og, som man mente, smittefarlige – opbud af gudstjenester eller religiøse ceremonier for at afvende Herrens vrede og befolkningens sabotage eller tilbøjeligheder til kriminalitet.

Selvom næppe mange endnu åbent betvivlede, at epidemieme var vidnesbyrd om *dies irae*, og selvom man endnu ikke havde erkendt smittekanalernes virkelige natur, befinder vi os på tærskelen til den 'videnskabelige revolution'; »sundhedsmyndighederne traf normalt deres afgørelser til fordel for erfaringens lærdom snarere end troens, trods deres religiøse overbevisning og uden tvivl på trods af indre konflikter« (s. 7). Bogens ærinde er derfor »at genkalde alle samfundsgrupperes følelser, holdninger og adfærd i en periode, der på så mange måder ligger vor egen fjernt« (s. 85); og den opfylder på denne baggrund fuldtud sin mission. At andre incitamentet endnu et halvt århundrede tidligere havde spillet en rolle turde fremgå af, at myndighederne i Venezia under den frygtelige epidemi 1575–76 længst muligt søgte at dementere tilstedeværelsen af pest, dels for ikke at skade byens handel, dels af frygt for at provokere et tyrkisk angreb (P. Preto, *Peste e società a Venezia 1576*. Vicenza 1978). Tabene var forfærdende, men respekterede også visse sociale skel.

E. Ladewig Petersen